

καὶ τὴν θέλησιν τοῦ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ἐφείλουσι νὰ ἀποδυθῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, τὸν ἐντιμότερον καὶ ἐνδοξότερον πάντων τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ ποῖα τὰ μέσα τῆς ἠθικῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ; δύο τινὰ, ἡ ἀναζωπύρησις τοῦ ἀληθοῦς θρησκευτικοῦ πνεύματος τοῦ μορφοῦντος αὐτὸν ψυχικῶς, καὶ ἡ διάδοσις τῆς κατωτέρας παιδείας. Τὰ δύο ταῦτα φάρμακα καλῶς καὶ φρονίμως διδόμενα εἶναι ὁ κυριώτατος τρόπος τῆς κοινωνικῆς ἀναμορφώσεως ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν, καὶ ὁ μόνος καθ' ὃν δυνάμεθα νὰ προλάβωμεν τὸν κίνδυνον (1) ἀφοῦ ἀνερέραμεν τὸ ὄνομα τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, ἥς ἐξηγηθῶμεν ὀλίγον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· κατωτέραν ἐκπαιδεύσιν ἐννοοῦμεν τὴν ἀπολύτως ἀναγκαίαν εἰς τὰς κάτω τάξεις τοῦ λαοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς, κατὰ τοὺς Ἕλληνας, εἰς τὸ ἑκατομμύριον (the million) ὅπως λέγουσιν οἱ Ἀγγλοὶ· μεταξὺ δὲ αὐτῶν συγκαταριθμοῦμεν γνώσεις τινὰς γεωργικὰς καὶ οἰκονομικὰς, ὅπως ὁ λαὸς ἐννοῶν τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ συμφέρον μὴ τείνῃ τὰ ὦτα εἰς τοὺς ἐκμεταλλευομένους τὰ τυφλὰ αὐτοῦ πάθη πρὸς ἴδιον ὄφελος. Τοῦτο ἐνθυμίζει ἡμῖν τὸ ἐξῆς· ὅτε κατὰ τὸ 1848 ἡ Γαλλία εὗρίσκετο εἰς κοινωνικὸν ἀναβρασμὸν μέγιστον, Γάλλος τις ἐν Ἀγγλίᾳ εὗρισκόμενος εἶπε πρὸς ἄγγλον ἐπίσκοπον· καὶ ὑμεῖς ἐντὸς ὀλίγου τὰ αὐτὰ θέλετε ἔχει. — Δὲν φοβοῦμαι τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ ἐπίσκοπος, οἱ Ἀγγλοὶ ἀρκούντως γνωρίζουσι τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν.

Ἡ διάδοσις τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως ὁποῖαν ἐννοοῦμεν αὐτὴν συντείνει τὰ μέγιστα ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, εἶναι ὁ μόνος τρόπος τοῦ νὰ διαδοθῇ εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν ἡ συναίσθησις τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, τῆς ἀξιοπρεπείας. Ἡ συναίσθησις αὕτη εἶναι τὸ μέγα κριτήριον τῆς καταστάσεως πολιτισμοῦ τινος· καὶ ἐνταῦθα, ὡς εἰς πάντα, φαίνεται καθαρώτατα ὁ νόμος τῆς προόδου καὶ τῆς ἐπιδεκτικότητος βελτιώσεως ἐκυτοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον (perfectibilité).

Καὶ τῷ ὄντι ρίπτοντες ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν παρελθόντων αἰώνων βλέπομεν ἐν ἀρχῇ μὲν τὴν κατάρτησιν καὶ τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ κατακτηθέντος πληθυσμοῦ· μετέπειτα τὴν δουλείαν, ἥτις εἶναι ἤδη πρόοδος· δὲν ἀποκτείνουσι πλέον τὸν κατακτηθέντα, τῷ ἀφαιροῦσιν ὅμως τὴν ἐλευθερίαν (servare, servus). Μετὰ τὴν κυρίως δουλείαν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἦτο κτῆμα (res) τοῦ ἀνθρώπου, ἔρχεται ἄλλη μορφή προτέρη ἢ δουλοπαροικία, ἐν αὐτῇ ὁ ἄνθρωπος οὐδενὸς εἶναι πλέον νόμῳ κτῆμα, ἔργῳ ὅμως εἶναι προσδεδεμένος εἰς τὴν γῆν. Τέλος παύει καὶ ἡ μορφή αὕτη τῆς πίεσεως, πάντες εἰσὶν

ἐλεύθεροι, μένει ὅμως λείψανον τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἡ πτωχεία· ταύτην ἐφείλομεν νὰ ἐλαττώσωμεν. Εἰσῆλθομεν ἤδη εἰς τὴν ὁδὸν· μένει δὲ νὰ προχωρήσωμεν θαρράλως, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον.

Τὸ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ πτωχεία ἐντελῶς εἶναι ἀδύνατον, εἶναι ὅμως λίαν κατορθωτὸν τὸ νὰ τὴν περιορίσῃ τις σημαντικῶς, καὶ πρὸ πάντων νὰ προλάβῃ αὐτὴν ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀκόμη. Ἡ Ἑλλάς εὐρίσκεται εὐτυχῶς εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν τόπων ἐν οἷς ἡ πτωχεία δὲν ὑπάρχει εἰσέτι, ἀνάγκη λοιπὸν πᾶσα νὰ προληφθῇ. Τοῦτο δὲ κατορθοῦται εὐκολώτατα διὰ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τῆς διαδόσεως τῶν ἐκ τοῦ συνεταγισμοῦ προερχομένων εὐεργετημάτων.

Ταῦτα λέγομεν ὅπως προλάβωμεν τὰς ἐπικρίσεις ἐκείνων οἵτινες θέλουσι ψεῖσαι ἡμᾶς διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀντικειμένου τῆς μελέτης ταύτης· ἡμεῖς κρίνομεν ὅτι οὔτε περιττὸν οὔτε ἥσυχον τὸ νὰ ἐξετάζῃ τις τὰ παθήματα τῶν ὁμοίων τοῦ καὶ νὰ ζητῇ νὰ ἐλαττώσῃ καὶ νὰ θεραπεύσῃ αὐτὰ, νομίζομεν μάλιστα ὅτι εἶναι ἐν τῶν πρωτίστων καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου·

« Homo sum et nihil humani a me alienum puto. »

Θέλομεν δὲ λογισθῇ λίαν εὐτυχεῖς ἐὰν ἡ φωνὴ ἡμῶν συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ ἐλκυσθῇ ἡ προσοχὴ ἐνὸς καὶ μόνου ἐπὶ ἐνὸς τῶν κυριωτάτων κοινωνικῶν ζητημάτων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Α. ΣΟΥΤΖΟΣ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ.

« History of federal government, from the foundation of the Achaean League to the disruption of the United States. By Edward A. Freeman, M. A. late fellow of Trinity college, Oxford. Vol. I. General introduction—history of the Greek federations. London. 1863. » ἦτοι

Ἱστορία τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ πολιτεύματος ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας μέχρι τῆς διασπάσεως τῶν ἡνωμένων τῆς Ἀμερικῆς πολιτειῶν, ὑπὸ Ἐδουάρδου Α. Φρέϊμαν. Τόμ. Α'. Γεν. Εἰσαγωγή. — Ἱστορία τῶν Ἑλλήν. συμμαχιῶν. Ἐν Λονδίνῳ 1863. τόμ. α.

Ἀνέγνωμεν κατ' αὐτὰς σύγγραμμα ἐμβριθέστατον καὶ περιεργότατον τοῦ γνωστοῦ ἐν τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ Ἀγγλοῦ ιστοριογράφου Φρέϊμαν, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ πολιτεύματος ἐν γένει. Ὁ μέχρι τοῦδε ἐκδοθεὶς πρῶτος τόμος, ὅστις εἶναι ἀνατεθειμένος εἰς τὸν « Πολύβιον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος », τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην, περιέχει ἀξιόλογον εἰσαγωγὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ὁμοσπονδιῶν.

(1) « La société détruit le paupérisme, ou le paupérisme détruit la société. » De P e r c e y al Discours à la Chambre des députés de Bruxelles. Λόγοι σοφοὶ καὶ ἀξιοὶ μελέτης!

Τέσσαρες, λέγει ὁ συγγραφεὺς, εἶναι αἱ μεγάλαι δημοσπονδίαι, αἷς ἡ ἱστορία ἀναφέρει· α.) ἡ τῆς Ἀρχαϊκῆς συμμαχίας, ἡ διαρκέσασα ἀπὸ τοῦ 281 μέχρι τοῦ 146 π. Χ. β.) ἡ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλβετίας ἀπὸ τοῦ 1291 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας· γ.) ἡ τῶν ἠνωμένων ἐπαρχιῶν τῶν Κάτω Χωρῶν, ὧν ἡ δημοσπονδία συνεστήθη ἐν τῷ κατὰ τῆς Ἰσπανίας ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνι, καὶ διήρκεσεν ὑπὸ δημοκρατικὴν μορφήν μέχρι τοῦ πολέμου τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασεως (ἀπὸ τοῦ 1578 μέχρι τοῦ 1793 μ. Χ.) καὶ δ.) ἡ τῶν ἠνωμένων τῆς Ἀμερικῆς πολιτειῶν, αἵτινες ἀπὸ τῆς κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας ἐπανάστασεως τῶν (1778) ἀπετέλουν δημοσπονδίαν, ἥς ἡ τύχη εἶναι τὸ περιεργότατον τῶν προβλημάτων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Δύο εἶναι, κατὰ τὸν συγγραφεὺς, τὰ συστατικὰ τῆς τελείας δημοσπονδίας· ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕκαστον μέλος τῆς πολιτικῆς ταύτης ἐνώσεως νὰ ᾔσκηται ἐντελῶς ἀνεξάρτητον ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα αὐτὸ μόνον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅλα τὰ μέλη νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὴν κεντρικὴν ἀρχὴν ὡς πρὸς τὰς ὑποθέσεις, τὰς ἀφορῶσας τὴν ὁλομέλειαν τῆς δημοσπονδίας. Ὅθεν ἐξετάζων τις ἀκριβῶς τὰς τέσσαρας προειρημένους μεγάλας δημοσπονδίας, θέλει εὑρεῖν ὅτι δύο μόνον ἐξ αὐτῶν ἦσαν τέλειαι· ἡ Ἀρχαϊκὴ συμμαχία καὶ αἱ ἠνωμέναι τῆς Ἀμερικῆς πολιτεῖαι ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ παρόντος συντάγματος. Μετ' αὐτὰς ἔρχεται ἡ Ἑλβετία, ἥτις μάλιστα κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἀπέκτησε μορφήν, ἥτις δικαιοῖ αὐτὴν νὰ καταταχθῇ πλησίον τῆς Ἀρχαίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἦττον καθαρὰ δημοσπονδία ἦτο τέλος ἡ δημοκρατικὴ τῶν ἠνωμένων Κάτω Χωρῶν.

Πρὶν ἢ προβῇ εἰς τὴν περιγραφὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν τεσσάρων μεγάλων δημοσπονδιῶν ὁ συγγραφεὺς ἡμῶν ἀναφέρει διὰ βραχείων καὶ ἄλλας διαφορὰς δημοσπονδίας, αἵτινες ὅμως συγκρινόμεναι πρὸς τὰς πρώτας ἐλαχίστην ἔχουσι τὴν σημασίαν. Μεταξὺ αὐτῶν κατατάσσει τὴν Γερμανικὴν Δίαιταν, τὰς δημοκρατικὰς δημοσπονδίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (τῆς βορείου Ἑλλάδος, τῆς Αἰτωλίας κ. ἄλ.) τῆς Ἰταλίας, περὶ τῶν ἀρχαίων δημοκρατιῶν τῆς ὁποίας συγκεχυμένως μόνον ἔχομεν ἱστορικὰς πληροφορίες, τὰς Ἀνσεατικὰς πόλεις τῆς ἀνω Γερμανίας, καὶ τινὰς ἐν Ἀμερικῇ δημοκρατίας, καὶ εἴτα μεταδίδει εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ συστήματος τῆς δημοσπονδίας πρὸς ἄλλα πολιτικὰ συστήματα. Ἡ καθαρὰ δημοσπονδία, λέγει, εἶναι ἡ ἀποτελούσα μὲν ἰδιαίτερον κράτος ὡς πρὸς τὰς πρὸς τὰ ἄλλα κράτη σχέσεις, συγκειμένη δὲ ἐσωτερικῶς ἐκ πολλῶν κρατῶν. Οὕτω π. χ. ἡ Μεγαλόπολις κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἡ Νέκ Ἰόρκη ἢ τὸ Ζουρίγον κατὰ τοὺς νεωτέρους, οὐδεμίαν ἰδιαίτεραν ὑπαρξίν ἔχουσιν

ἀπέναντι ἄλλων ἀνάμειων, οὔτε πόλεμον δύνανται νὰ κηρύξωσιν, οὔτε εἰρήνην νὰ συνομολογήσωσιν, οὔτε πρέσβεις ἢ προξένους νὰ πέμψωσιν· ἀλλ' ἡ κοινὴ κυβέρνησις τῆς Ἀρχαίας ἢ τῆς Ἀμερικῆς ἢ τῆς Ἑλβετίας εἶναι τὸ σῶμα, μετὰ τοῦ ὁποίου τὰ ἄλλα κράτη δύνανται νὰ ἔλθωσιν εἰς διπραγματεύσεις. Δύο δὲ εἶναι αἱ τάξεις τῶν δημοσπονδιῶν· α.) τὸ σύστημα τῶν ἠνωμένων πολιτειῶν, ἐνθα ἡ κεντρικὴ ἐξουσία συνεννοεῖται μετὰ τῶν διαφόρων τοπικῶν κυβερνήσεων, καὶ β.) τὸ σύστημα τῆς συμμίκτου πολιτείας, ἐνθα ἡ κεντρικὴ ἐξουσία ἐπενεργεῖ ἀμέσως ἐφ' ὅλων τῶν πολιτῶν. Ἀλλ' ἡ διάκρισις τῶν δύο τούτων συστημάτων δὲν γίνεται καὶ πάντοτε καταφανὴς ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι γνωρίζομεν, ὅτι ἐν τῇ Ἀρχαϊκῇ συμμαχίᾳ ὑπῆρχον « αἱ κοιναὶ εἰσφοραὶ »· δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἐὰν οἱ φόροι οὗτοι εἰσπράττοντο κατ' εὐθείαν ὑπὸ τῶν εἰσπρακτῶν τῆς δημοσπονδίας, ἢ ἐὰν ἑκάστη πόλις ἐφρόντιζεν ἰδικιτέρως περὶ τούτου διαταγῇ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου.

Μεταδίδων ἔπειτα ὁ συγγραφεὺς ἡμῶν εἰς τὴν ἀριθμῆσιν τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ πολιτεύματος, λέγει ὅτι ἡ ἀρχαία διαίρεσις εἰς μοναρχίαν, ἀριστοκρατίαν καὶ δημοκρατίαν ἀρκεῖ ὑπὸ πολλὰς ἐπὶ ὤψαι· ἀλλ' ἴσως, προσθέτει, φιλοσοφικωτέρᾳ διαίρεσις εἶναι ἡ μὴ ἀποβλέπουσα τοσοῦτον εἰς τὴν φύσιν τῶν τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐξουσιουσῶν χειρῶν, ὅσον εἰς τὸ ζήτημα, ἐὰν ὑπάρχῃ σῶμά τι ἢ ἄτομον, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ ὀνομασθῇ ἀνώτατον. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ ὑποδιαίρεσις τῶν μοναρχιῶν, ἀριστοκρατιῶν καὶ δημοκρατιῶν εἰς ἀπολύτους καὶ συνταγματικάς. Οὕτω π. χ. ἡ ἀρχαία τῶν Ἀθηνῶν δημοκρατία ἦτο δημοκρατία ἀπόλυτος· ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡ δημοκρατία τῶν ἠνωμένων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐνθα ὁ λαὸς θεωρεῖται ὁ ἀνώτατος ἄρχων, ἐνθα ἅπασα ἡ ἐξουσία ἐκπηγάσκει ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐκσκαίεται ὑφ' ἑνὸς προέδρου, μιᾶς γερουσίας καὶ μιᾶς βουλῆς ἀντιπροσώπων, εἶναι δημοκρατία συνταγματικὴ. Οὐδεμίαν πρὸς τὰς ὑποδιαίρεσεις ταύτας σχέσιν ἔχει τὸ δημοσπονδιακὸν πολίτευμα, διότι ἡ δημοσπονδία δυνατόν νὰ ᾔσκηται ἢ ἀριστοκρατικὴ ἢ δημοκρατικὴ ἢ καὶ μέλη τινὰ αὐτῆς δυνατόν νὰ ᾔσκηται ἀριστοκρατικὰ καὶ ἄλλα πάλιν δημοκρατικὰ, καὶ τότε ἀμφότερα τὰ ἀντίθετα ταῦτα στοιχεῖα παρουσιάζουσι τὸν ἰδιαίτερον αὐτῶν τύπον. Διό, ἐν ᾧ αἱ δημοσπονδίαὶ ἦσαν κρινῶς δημοκρατικαί, θεωρητικῶς οὐδαμῶς παράδοξον εἶναι ἡ ἰδέα δημοσπόνδου Μοναρχίας.

Τὸ σύστημα τῆς δημοσπονδίας εἶναι μέσον τι μεταξὺ δύο ἄκρων, μεταξὺ τοῦ συστήματος τῶν μεγάλων καὶ τοῦ τῶν μικρῶν Κρατῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ τρία ταῦτα συστήματα δυνατόν, κατὰ τὰς περιστάσεις, νὰ λάβωσι μορφήν κυβερνήσεως ἢ δημο-

κρατικήν ἢ ἀριστοκρατικήν ἢ καὶ μοναρχικήν. Ἐκ τῶν δύο ῥηθέντων ἄκρων τὸ μὲν εἶναι τὸ σύνθετος πολιτικὸν σύστημα τῆς λεγομένης κλασικῆς ἀρχαιοτήτος, τὸ δὲ τὸ πολιτικὸν σύστημα τῆς νεωτέρας Εὐρώπης· καὶ τὸ μὲν πρῶτον εὐρίσκει τὴν τελειότητα αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἐν ταῖς ἀνεξαρτήτοις δημοκρατικαῖς πόλεσι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὸ δ' ἕτερον ἐν ταῖς μεγάλαις τῶν χρόνων μας μοναρχίαις τῆς Εὐρώπης. Παρτηρήσεως ἄξιον εἶναι ὅτι αἱ μὲν κατὰ τὸ πρῶτον σύστημα πολιτευόμεναι χώραι ἤκμασαν τὰ μάλιστα ὡς δημοκρατίαι, αἱ δὲ κατὰ τὸ δεύτερον ὡς μοναρχίαι. Ἐν τοῖς στοιχείοις τῆς ὁμοιότητος τῶν δύο τούτων ἄκρων λαμβάνει τὴν θέσιν τῆς ἡμοσπονδίας, ὡς μέσον τι μεταξὺ τῶν δύο, ἔχουσα καὶ τινὰ χαρακτηριστικὰ ἀμφοτέρων.

Ἐπὶ τῶν βάσεων τούτων στηριζόμενος προβαίνει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν δύο ἀντιθέτων συστημάτων, καὶ ἀξιολογώτατα περιγράφει τὸ σύστημα τῶν ἀνεξαρτήτων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας πόλεων, τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν, τὰς δημοτικὰς αὐτῶν ἐλευθερίας, τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἀνεξαρτήτων πόλεων καὶ τῶν μελῶν μιᾶς ὁμοσπονδίας καὶ τῆς ποικιλίας ὡς πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς σχέσεις, καὶ ἀποφαίνεται ἐν τέλει, ὅτι τὸ καταλληλότερον σύστημα πρὸς μὲν πρῶτον πολιτῶν ἀξίων νὰ ἐκασκῶσιν ἐξουσίαν ἦτο τὸ τῆς Ἀθηναίας δημοκρατίας. Ἐνταῦθα δέον νὰ ἐπαυθῶμεν ὀλίγον εἰς τὰ καθ' ἑκάστα, διότι ἡ περικοπὴ αὕτη τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀγγλοῦ ἱστοριογράφου εἶναι πραγματικῶς λαμπρά.

Ἡ ἐν Ἀθήναις «ἐκκλησία», τοῦ λαοῦ, λέγει ὁ Φρεΐμαν, δὲν ἦτο ἀπλῆ συνάθροις ὄχλου, δὲν ἦτο ἀδιάκριτος συρροή ἀρρένων ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς πλατείαις· ἀλλ' ἐν Ἀθήναις ὁ πολίτης ἦτό τι ὀρισμένον, ἦτο δικαίωμα, ἦτο προνόμιον. Οἱ πολῖται Ἀθηναῖοι κατεῖχον ἀριστοκρατικὴν τρόπον τινὰ θέσιν· ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς θέσεώς των ταύτης ἔβλεπον μετὰ περιφρονήσεως πρὸς τὴν κοινὴν ἀγέλην τῶν δούλων καὶ τῶν μετοίκων, καθὼς οἱ ἀρχαῖοι Εὐπατρίδαι ἔβλεπον κατὰ τοὺς χρόνους πρὸ τοῦ Κλεισθένους καὶ τοῦ Σόλωνος ἐπὶ τῶν μὴ εὐγενῶν πατέρων αὐτῶν. Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἦτο συνέλευσις πολιτῶν, ἀλλὰ πολιτῶν τακτικῶν καὶ οὐχὶ δι' ἐκλογῆς ἢ προτιμήσεως τινος ἀναδειχθέντων τοιούτων· ἦτο ὁμήγυρις ἀνδρῶν, παρ' οἷς ὡς παρ' οὐδενὶ ποτε ἄλλῳ ἔθνεϊ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον ἦτο τὸ πάντων ἱερώτατον. . . . Ὁ πολίτης τῶν Ἀθηναίων πρέπει νὰ περαδληθῇ οὐχὶ πρὸς τὸν δεκάλιρον (δέκα λίρας ἐτήσιον φόρον πληρόνοντα) Ἀγγλον πολίτην, ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἀγγλον βουλευτήν. Καὶ ἀκόμη κατὰ πόσον ἡ πολιτικὴ ἀνατροφή τοῦ ἀρχαίου Ἀθηναίου ἦτο ἀνωτέρα τῆς τοῦ σημερινοῦ μέ-

λους τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου! Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἦτο σῶμα μᾶλλον διαικητικόν, ἦτο συγχρόνως καὶ βασιλεὺς καὶ ὑπουργὸς καὶ κοινοβούλιον. Ὁ Ἀθηναῖος, ὁ κατήμενος ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἦτο μέλος σώματος ἀμέσως οὐχὶ δὲ ἐμμέσως ἀνωτάτου. Αἱ Ἀθηναῖοι οὔτε βασιλεὺς εἶχον, οὔτε πρόεδρον, οὔτε πρωθυπουργόν, οὔτε ἀνακτοβούλιον οὔτε συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας. Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἦτο, ἵνα μεταχειρισθῶμεν νεωτέραν πολιτικὴν ἑκφρασιν, οὐχὶ μόνον βουλὴ ἀλλὰ καὶ κυβέρνησις. Ἵπῃρχε μὲν καὶ τότε βουλὴ, ὑπῆρχον καὶ τότε ἀρχαί, ἀλλ' ἡ μὲν βουλὴ δὲν ἦτο ἡ ἐπιτροπὴ τις τοῦ δήμου, αἱ δὲ ἀρχαὶ (δέκα ἄρχοντες κ. ἄλ.) παρὰ τοῦ δήμου ἐδιορίζοντο ἐπὶ ὀρισμένῳ χρόνῳ, καὶ ἀπέναντί του ἔσαν ὑπεύθυνοι.

Ἐνὶ δὲ λόγῳ αἱ Ἀθηναῖοι ἔσαν ὁ εὐγενέστερος καὶ καθαρύτατος τύπος τῶν ἀνεξαρτήτων δημοκρατιῶν, ἔσαν τὸ πρότυπον τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν. Ἐκθειάζομεν, λέγει ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς, τὸν τύπον (τὴν δημοσιογραφίαν δηλ.) ὡς τὸ μέγα ὄργανον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων· ἀλλ' ἐπὶ τέλους δι' ἓνα πολίτην τὸ ν' ἀναγινώσκῃ τακτικῶς τὴν ἐφημερίδα του καὶ νὰ ἦναι ἐνήμερος τῶν πολιτικῶν τοῦ τύπου του πραγμάτων δὲν εἶναι τόσον διδασκτικόν, ὅσον ν' ἀκούῃ ἰδίῳις ὡς τὴν ἀγόρευσιν μεγάλου τινὸς πολιτικοῦ καὶ νὰ δίδῃ τὴν ἀνεξάρτητον αὐτοῦ ψῆφον ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς προτάσεως αὐτοῦ. Διὰ τοῦ συστήματος τῶν μικρῶν κρατῶν ἀναδεικνύνται καὶ εὐκολώτερον μεγάλοι πολιτικοὶ ἄνδρες· διότι ἄνθρωπος, ἔχων φυσικὴν κλίσιν πρὸς τὸ πολιτικὸν στάδιον, εὐρίσκειται ἐν ἐκτεταμένῳ (μοναρχικῷ) κράτει, περιορισμένος κατ' ἀνάγκην ἐντὸς τοῦ στενοῦ κύκλου ἰδιωτικῶν ἢ τοπικῶν συμφερόντων, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, ἐν ἀνεξαρτήτῳ πόλει εὐρισκόμενος, καταλαμβάνει τὴν θέσιν του ἐν τῇ ἀνωτάτῃ συνελούσῃ τῆς πόλεως του καὶ γίνεται ἐντὸς ὀλίγου εἰς τῶν κυβερνητῶν τῶν συμπολιτῶν του. Πρὸς δὲ τούτοις ἐν τοιαύτῃ πόλει ἡ φιλοπατρία ἀνυψοῦται εἰς τοιοῦτον βαθμόν, περὶ τοῦ ὁποῖου οὐδὲ ἰδέαν ἔχουσιν οἱ ἐν τοῖς μεγάλοις κράτεσι ζῶντες. Τοῦτο ἔγκειται ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ πατρίδι του ὁ ἄνθρωπος δὲν αἰσθάνεται τὴν αὐτὴν ἀγάπην πρὸς ὁλόκληρον ἐπαρχίαν, ὅσῃν αἰσθάνεται πρὸς μίαν πόλιν. Ὁ Ἀγγλος εἶναι φιλόπατρις, ἔτι μᾶλλον φιλόπατρις εἶναι ὁ Δανὸς, ὡς πολίτης μικροτέρου κράτους· ἀλλ' οὔτε ἡ Ἀγγλία οὔτε ἡ Δανία δύνανται νὰ διεγείρωσι τὴν αὐτὴν φλόγα τοῦ πατριωτικοῦ ζήλου, ἣν διήγειρε «τὸ μέγα ὄνομα τῶν Ἀθηναίων» (Θουκυδ.). Ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τὸν τόπον τῆς γενετῆς του, ἀγαπᾷ τὴν κατοικίαν του, καὶ αἰσθάνεται νόμιμον σέβας πρὸς τὴν ἑδρὰν τῆς κυβερνήσεως τοῦ τό-

που του. Ἀλλ' ἐν ἐκτεταμένῳ κράτει τὰ τρία ταῦτα αἰσθήματα διχμερίζονται εἰς τρεῖς διαφόρους θέσεις. Μετὰ τοῦ Ἀθηναίου ἢ μετὰ τοῦ Φλωρεντίνου τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι προσκεκολλημένα εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῆς Φλωρεντίας.

Ἐν ἔτι μικροτέρῳ πάλιν κράτει, ὥς ἐν Μεγάροις π. χ., ἡ τοπικὴ φιλοπατρία εἶναι ζωηρότερα. Ὁ πολίτης τῶν Ἀθηνῶν δυνατὸν νὰ ᾖ καὶ κάτοικος οὐχὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ τοῦ Μαραθῶνος ἢ τῆς Ἐλευσίνας· ἀλλ' ὁ κάτοικος τῶν ἀγροτικῶν δήμων ἦτο ἔτι Ἀθηναῖος· ἡ κατοικία του, ἐὰν δὲν ἦτο ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, δὲν ἀπέχεν ὅμως καὶ τοσοῦτον αὐτῆς, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ἐκείθεν τὸ δόρυ τῆς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως προμάχου θεᾶς. Ἰφ' οἶκνδ' ἡποτα ἔποψιν ἡ πόλις (αἱ Ἀθηναί) ἦτο πρὸς τὸν Ἀθηναῖον πολὺ τιμαλφέστερόν τι, ἢ ὅ,τι εἶναι σήμερον ἡ πρωτεύουσα ἐκτεταμένου κράτους πρὸς τὸν σωρὸν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ὅθεν ἡ διακόσμησις πρωτευούσης· ἀπάνη ἐνὸς ὁλοκλήρου βασιλείου, εἶναι μία τῶν ἀδικωτέρων ἰδιοτροπιῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐν ᾗ ἀπεναντίας διὰ τῆς διακοσμήσεως τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἕκαστος Ἀθηναῖος δὲν διακόσμηι εἰμὴ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κατοικίαν. Τεῖχη, ναοί, θέατρα, τὰ πάντα τῷ ἀνῆκον· οὐδαμοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ξένος

Ἐνθα μία πόλις εἶναι τὸ πᾶν ἐν παντί, ἐκεῖ οὐδεμία θυσία, ἣν ἡ εὐημερία της ἀπαιτεῖ, εἶναι ἀρκούντως μεγάλη, οὐδεμία ἀδικος πρᾶξις, ἥτις τείνει πρὸς τὸ συμφέρον της, εἶναι πολὺ μαῦρη. Ὁ ἡρωϊσμὸς τοῦ Λεωνίδου καὶ τοῦ Δελίου ἐπήγαγεν ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ἐπήγαγον αἱ σφαγαὶ τῆς Μήλου καὶ ἡ καταστροφή τῆς Καρχηδόνας.

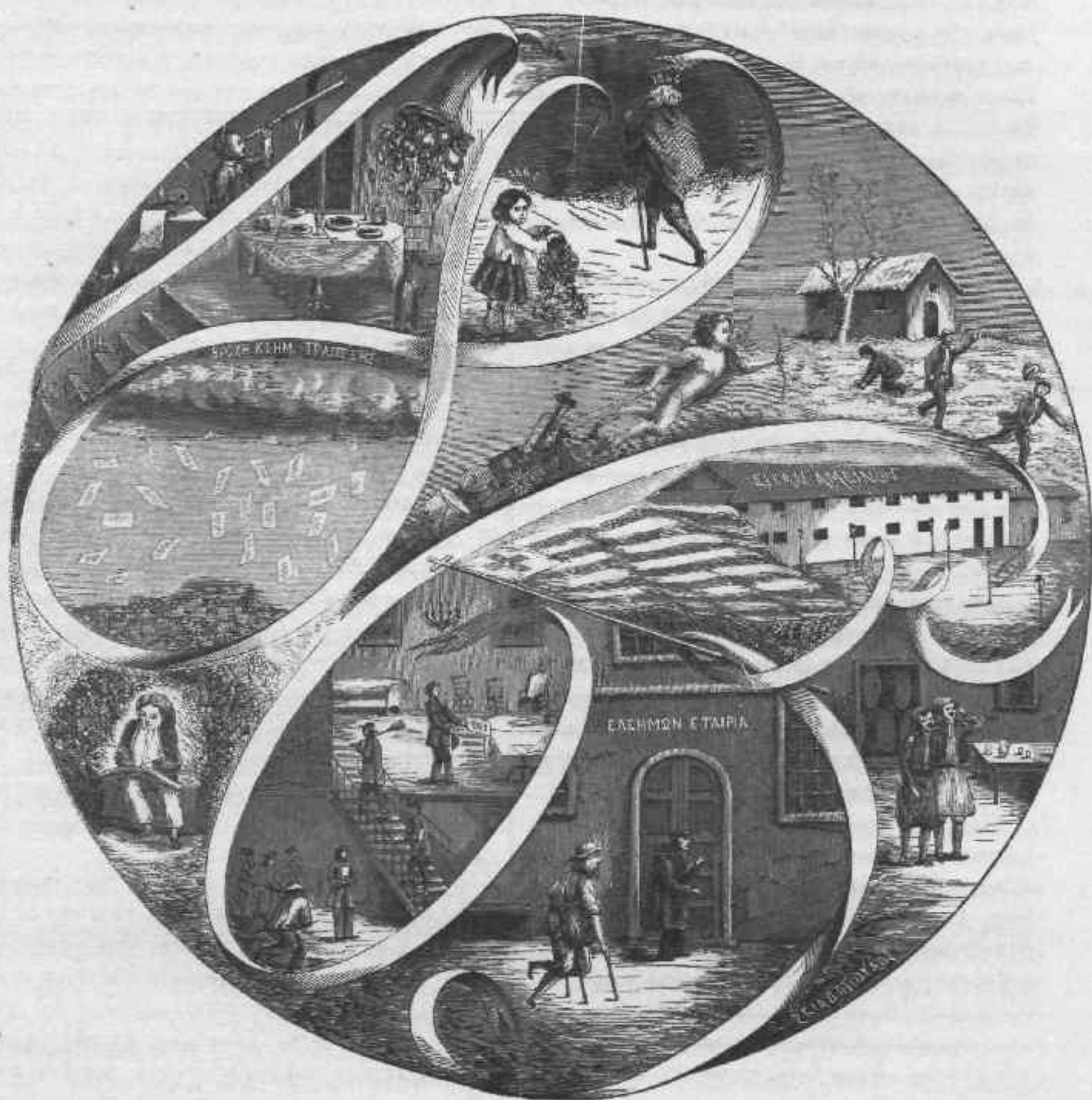
Ἐξετάσας τὰ καλὰ τοῦ συστήματος τῶν δημοκρατικῶν πόλεων μετακίνει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν κακῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀκμὴ τοιούτων πόλεων, λέγει, ἔχει συνήθως μικροτέραν τὴν διάρκειαν. Μία ἄλωσις, ἥτις κατασπέρει εὐκόλως μίαν πόλιν, συντείνει συχνάκις εἰς τὴν ἀναγέννησιν ἐνὸς ἔθνους. Οὐδὲν ἐλαυνότερον τῶν δημοκρατικῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ὀλιγαρχικῆς Ἑνετίας κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτῶν χρόνους. Οὐδὲν ἐνδοξότερον τῆς ἀκμῆς τοιούτων πόλεων. Ἡ μία ἑκατονταετηρὶς τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τῆς ἐξώσεως τῶν τυράννων μέχρι τῆς ἐν Αἰγύπτῳ παταμοῦς ἡπτης, ἀξίζει περισσότερον τῶν πολλῶν χιλιετηρίδων τῆς ὑπάρξεως τῆς Αἰγύπτου ἢ τῆς Συρίας. Ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦτο παρμέχει ἐν ἑαυτῷ τὸν σπέρμα τῆς ἰδίας αὐτοῦ καταστροφῆς· ἡ ἀσθένεια αὕτη, ἡ ἑλλειψίς αὕτη τῆς διαρκείας ἔγκειται ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ φύσει τοῦ συστήματος. Ἐτερον μεγαλειότερον κακὸν τοῦ συστήματος τούτου τῶν κεχωρισμένων ἐλευθέρων πόλεων, κακὸν, τὸ ὅποιον ἐπιτείνεται εἰς ὅσον μεγαλειότερον

βαθμὸν μεγαλείου περιέρχονται αἱ πόλεις αὗται, εἶναι ἡ σχεδὸν διαρκὴς ἐμπόλεμος αὐτῶν κατὰστασις, φυσικὴ τοῦ μεγαλείου των συνέπεια. Ὅταν ἐκάστη πόλις ἦναι ἐντελὴς ἀνεξάρτητος καὶ αὐτεξούσιος, καὶ οὐδεμίαν ἄλλην ἀναγνωρίζῃ ἀνωτέραν αὐτῆς ἐπὶ τῆς γῆς, τότε πλείσται ὅσαι διαφοραὶ, αἵτινες ἐν ἐκτεταμέναις μοναρχίαις ἢ ὁμοσπονδίαις δύνανται νὰ ἐξομαλυνθῶσι δι' εἰρηνικῶν διακστηρίων, δὲν ἐξομαλύνονται εἰμὴ διὰ τοῦ ξίφους. Εἰς τοῦτο συντείνει καὶ ἡ ἀντιζήλια τῶν τοιούτων πόλεων, ἥτις καὶ αὕτη εἶναι φυσικὴ τοῦ συστήματος συνέπεια. Παράδειγματα ὑπάρχουσι πάμπολλα καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ· αἱ Ἀθηναίαι καὶ ἡ Σπάρτη, τὸ Μεδιόλανον καὶ τὸ Λόδι κ. ἄλ. . . . Ὅσον ζωηρότερα ἡ φιλοπατρία, ὅσον ἀμεινότερα ἡ ἐθνικὴ ὑπαρξίς καὶ ἰσχὺς, τοσοῦτον διηνεκέστεραι καὶ αἱ ῥήξεις ἀνεξαρτήτου πόλεως κατὰ τῶν γειτόνων αὐτῆς. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν τοιούτων πόλεων εἶναι καὶ καταστροφικώτεροι καὶ θηριωδέστεροι. Ἐνταῦθα φυσικῶς τῷ λόγῳ παρουσιάζεται ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ πολίτουπρατιώτου καὶ τοῦ ἐμμίσθου πολεμιστοῦ. Ποῦ ὁ ζῆλος τοῦ πρώτου καὶ ἡ ἀδιαφορία τοῦ δευτέρου; Ποῦ τὰ εὐγενῆς αἰσθημα τοῦ πολίτου, ὅστις λαμβάνει τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς φίλης αὐτοῦ πατρίδος, καὶ ἡ ψυχρότης τοῦ μισθωτοῦ ἀνδρὸς, ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μάχεται ὑπὲρ τῶν φιλοδόξων ἢ ἰδιοτρόπων ὀρέξεων τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις τὸν πληρόνει; Ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην ἐμάχετο ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἐμάχετο ἀληθῶς καὶ οὐχὶ μεταφορικῶς, διότι ὑπερησπίζετο τὰ προσφιλέστατα αὐτῷ ἀντικείμενα

«παῖδας γυναῖκας θεῶν τε πατρώων ἔθνη, θήκας τε προγόνων»

ἐν ᾗ σκοπὸς τῶν πολέμων τῶν νεωτέρων ἐπικρατειῶν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ταπεινώσις τοῦ ἐχθροῦ, ἢ τὸ πολὺ ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ καθυπόταξις. Καθὼς διὰ τοῦ εἰρημένου συστήματος οἱ πόλεμοι εἶναι καταστροφικώτεροι, οὕτω διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ σπαραγμοὶ εἶναι συνεχέστεροι καὶ θηριωδέστεροι. Ἀρκεῖ τὸ παράδειγμα τῶν αἱματηρῶν σκηνῶν τῆς Κερκύρας κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, καὶ τῶν ῥήξεων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γουέλφων καὶ Γιβελλίνων κατὰ τὴν 16^η ἑκατονταετηρίδα.

Μεταβαίνει ἔπειτα ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἑτέρου συστήματος, τοῦ τῶν μεγάλων κρατῶν, εἰς τὸ ὅποιον συγκαταλέγει τὰς δημοκρατίας, τὰς συνταγματικὰς μοναρχίας καὶ τὰς δεσποτικὰς βασιλείας τῆς νεωτέρας Εὐρώπης. Αὐτο, λέγει, εἶναι αἱ ἄμεσοι συνέπειαι τοῦ συστήματος τούτου· α'.) ἡ ὀλίγη ἐπιφρόνη, ἣν ἐξοικεῖ ἐπὶ τοῦ κράτους μία ἐκά-

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ.

στη τῶν πόλεων αὐτοῦ, καὶ ὅ.) ἡ ἀντιπροσωπικὴ μορφή, ἣν κατ' ἀνάγκην λαμβάνουσιν αἱ ἐθνικαὶ αὐτοῦ συναλεύσεις, ἐὰν τὸ πολίτευμα ᾖναι δημοκρατικὸν ἢ συνταγματικόν. Ἀναφέρων τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ τοῦ συστήματος τούτου, συγκυκτριθεὶς εἰς μὲν τὰ πρῶτα τὴν εὐκολωτέραν ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῶν τυπικῶν προλήψεων καὶ ἀντιζηλιῶν, τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου, ὅταν οὗτος καταστῇ ἄφροντος καὶ τῶν ἐμφυλίων σπαρχυμῶν, εἰς δὲ τὰ δεύτερα τὴν κατωτέραν πολιτικὴν ἀνατροφὴν, τὴν ἀμάθειαν καὶ δωροδοκίαν τῶν ἐκλογέων, ἥτις εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ μετριάσθῃ, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ ἀρθῇ ἐντελῶς. Τὸ συμπέρασμα τῶν διαφόρων τούτων ἐρευνῶν τοῦ συγγραφέως εἶναι, ὅτι ὑπερτεροῦσι τὰ καλὰ ἐν τῷ συστήματι τούτῳ τῶν μεγάλων κρατῶν.

Τὸ τρίτον δὲ σύστημα, τὸ μεταξὺ τῶν δύο ρηθέντων ἄκρων, τὸ τῆς ὁμοσπονδίας (ἢ πόλεων τινῶν ἢ καὶ ἐκτεταμένων χωρῶν), τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει, καὶ τοι ἐν κατωτέρῳ βαθμῷ, τὰ προτερήματα τῶν δύο ἄλλων συστημάτων, εἶναι, κατὰ τὸν ἱστορικὸν μας, τὸ καταλληλότεστον διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ τῆς χώρας καὶ τοῦ ἀτόμου.

Ἐπρεπε νὰ παρατείνωμεν πέραν τοῦ δέοντος τὴν συνοπτικὴν τὴν βιβλιοκρισίαν, ἐὰν ᾔθέλομεν ἀναφέρει ὅλα τὰ παραδείγματα, δι' ὧν ὁ συγγραφεὺς περιβάλλει τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ ἔργον. Τοῦτο μόνον λέγομεν, ὅτι πάντα εἶναι ἐκτεθειμένα μετὰ πλείστης ὁσπῆς λεπτότητος καὶ ἱστορικῆς ἀκριθείας, καὶ ὅτι εὐχῆς ἔργον ἠθέλεν εἶσθαι ἐὰν τὸ ἀξιόλογον τοῦτο σύγγραμμα μεταφράζετο καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν.

Μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος παρακολουθοῦμεν ἔτι τὸν συγγραφέα εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἐκδοθέντος πρώτου τόμου, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ὁμοσπονδικοῦ πολιτεύματος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ εὐχόμεθα ν' ἀναγνώσωμεν ἐντὸς ὀλίγου καὶ τὸν δεύτερον τόμον, ὅστις θέλει περιέχει τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τὸν μεσαιῶνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁμοσπονδιῶν.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1864.

(ἐκυλούθει).

I. II.

ΠΟΙΚΙΛΑ ΛΑΛΗΜΑΤΑ.

Ἀπῆλθε πλήρες ἡμερῶν τὸ 1864, καὶ μετ' αὐτοῦ τῶν γυναικείων πετάσεων τὰ ἐπάρχτα bavolets ἢ πτερόγρια, τὰ ἀφιλοκάλως τὴν κόμην τῶν γυναι-

κῶν κατακρύπτοντα — κατακλήθησαν, ἀπεκόπησαν καὶ ἐξεχερσώθησαν τὰ φυτὰ, οἱ κερποὶ καὶ οἱ κρεμαστοὶ κῆποι τῶν ὑψηλῶν πετάσεων τοῦ 1864, τῶν τὰς νεφέλας ἀπειλούντων . . . in caelum minabantur, κατὰ Βιργίλιον — ἀπέθανεν ἡ Συνέλευσις, καὶ μετ' αὐτῆς αἱ πολλαὶ φωναὶ, ὁ θόρυβος καὶ ὁ σάλος. Ἀντὶ τούτων δὲ πάντων, α'. — Ἀντὶ τοῦ πτερυγίου (bavolet), οὐδὲν ἄλλο ἐτέθη, πλὴν δύο στενῶν ταινιῶν κρεμασμένων ἐπὶ τῆς ῥάχews, ὑπερψηθήθησαν ὅμως θαυμασίως οἱ κόσσυμβοι (chignon) τῶν κυριῶν, ἐκ μαγικῆς τινος δυνάμεως, διὰ τὴν ὁποῖαν ἀνάγκη ἴσως νὰ καταδικασθῶσι, μεταξὺ ἄλλων, καὶ ἡ Ἀγία Σοφία . . . τοῦ Βουγᾶ, καὶ τοῦ Δεμιλβὶλ τὸ Παρισινὸν Κουρεῖον· διότι ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὴν μαγείαν. Σαλεύονται δ' ἐπὶ τῶν ὤμων οἱ μακροκόσσυμβοι οὗτοι ἐν δικτυδίαις περιπεπλεγμένοι, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δι' ὃν καὶ οἱ ἰχθύες ἠθέλον δραπετεύσει ἂν μὴ περιεκλείοντο εἰς δίχτυα. β'. — Ἀντὶ τῶν λυχάνων, τῶν ὁπωρῶν καὶ τῶν κήπων τῆς Σεμιράμιδος, ὑπὸ τῆς πολυομβρίας καὶ τῆς πλημμύρας ἀποκοπέντων καὶ περιορισθέντων, ὁ γυναικεῖος πέτασος μόλις καλύπτει ἐφέτος τὰς φιλότατας κορυφὰς τοῦ ἡμίσσεως τῆς Εὐρώπης πληθυσμοῦ· μικρὰ δὲ τις γλῶσση ἐξανθεῖ ἐπ' αὐτῶν, ποὺ καὶ ποὺ ὑπ' ἀνθέων ποικιλλομένη. Φαντάσθητε πέτασον ἄνευ πτερυγίου, ἐστερημένον μήλων, ἀπίων καὶ πεπονίων!

Εὐφρύτερον, καὶ ἐπομένως ἀνδρικότερον, τοῦ 1864, τὸ 1865 προσμοιοῖ τὸν γυναικεῖον πρὸς τὸν ἡμέτερον τῶν ἀνδρῶν ἱματισμόν· οἱ δῖουροι (οὕτω μεταφράσθησαν πρὸ πολλοῦ αἱ βελύδαι) λαμπρύνουσι τὴν ὁσφὺν τῶν Ἑλληνίδων σήμερον, νῦν δὲ πρῶτον πειθόμεθα ὅτι οὐδὲν αὐτῶν χαριέστερον. Πῶς φαίνεται ἡ λεπτότης τῆς μέσης! Πλησιάζομεν εἰς τοὺς σφῆκας! Ἐξ ἐναντίας τῶν ἀνδρικῶν διούρων αἱ κέρκοι ἐσμικρύνθησαν καὶ μανθάνομεν ὅτι οἱ ἄνδρες, καὶ τοι ὑπερήφανοι διὰ τὴν μίμησιν ταύτην τοῦ πιθητικοῦ τῶν γυναικῶν γένους, σκοπὸν ἔχουσι ν' ἀποσκυβαλίσωσι τοὺς διούρους . . . πιθανόν. — Ἐπὶ πολὺ συνεζητήθη τί ἄρά γε εἶναι τῶν κερκοφόρων ἀνθρώπων (Νυῦμ-νυῦμ) ἢ οὐρά (*). Ἡμεῖς ἐλύσαμεν τὸ ζήτημα· εἶναι δῖουρος ὑπ' ἀγρίων φορούμενος καὶ μήπω ἐξευρηπαίσθεῖς. — Ἐτι δὲ ἀνδρική κατατεῦξ, οὕτω μεταφράζεται· ἐνταῦθα μόνον ἡ γαλλικὴ casquette, πολλῶν γυναικῶν κεφαλὰς κοσμοῦσα παρατηρεῖται. Τί δ' ἂν εἴποι τις περὶ τῶν ὑποδημάτων;

Τὸ 1865 στερεῖται Συνλεύσεως· κλαίει ἄρά γε διὰ τοῦτο; Τὰ ἔτη 1863 καὶ 1864, ἂν ἔζων καὶ εἶχον φωνήν, ἠθέλον ἀνθ' ἡμῶν ἀποκριθῆ. Ἀλλὰ τὸ 1865 θὰ ἔχη Βουλὴν — καλῶς ἦλθε!

Κατὰ τὸ 1865, ἐξατμίζεται καὶ ἀποξηραίνεται

(*) Ἰδὲ περὶ Κερκοφόρων Πανδ. τόμ. 5' σ. 212.